

BIBLICUM ŚLĄSKIE
V EDYCJA
KSIĘGA PSALMÓW – TEOLOGIA I EGZEGEZA

WYKŁAD 11

TEOLOGIA

PSAŁTERZ HEBRAJSKI - CZŁOWIEK W DIALOGU Z BOGIEM

2. BÓG GROZY I BOJAŻŃ BOŻA (cz.1)

Inaczej niż dzieje się to w mitach sąsiadów Izraela, Bóg Przymierza jest nieograniczony w swojej władzy. Chociaż wybrał sobie jeden spośród narodów na szczególną własność (*segulla*), Jego panowanie rozciąga się na wszystkie ludy i na całą przyrodę. Zapewne jeszcze przed wprowadzeniem w Izraelu ustroju monarchicznego nadawano Mu w modlitwie tytuł Króla (*melek*). Psalmiści podejmują tę myśl ponad 30 razy, również z użyciem pokrewnego czasownika *mašal* - panować. Jahwe zasiada na swym Boskim tronie, „odziany w majestat i moc” (Ps 93, 1). Sprawuje władzę nad światem jako „Król wielki nad wszystkimi bogami” (Ps 95, 3). Cały kosmos stanowi Jego absolutną własność:

Do Jahwe należy ziemia i co ja napęlnia,
świat cały i jego mieszkańcy [...]
Jahwe Zastępów, On jest Królem chwały! (Ps 24, 1.10).

Wyznanie królewskiej władzy Jahwe łączy się w psalmach z przypomnieniem aktu stworzenia. Podobna łączność obu tematów widoczna jest w mitologii starożytnego Wschodu, gdzie np. babiloński Marduk zostaje ogłoszony królem w zgromadzeniu bogów dopiero po swym zwycięstwie nad morskimi potworami. O ile jednak mity odwołują się do czasu pierwotnego chaosu, w którym rozgrywa się walka o dominację nad Światem, o tyle Pismo św. stwierdza królewską władzę Jahwe „od wieków” (Ps 93, 2).

Królestwo Jahwe nie jest ograniczone ani w czasie, ani w przestrzeni. Dawne hymny mitologiczne używały formuły: „Któż jak ty” dla sławienia względnej przewagi jednego bóstwa nad innymi. Ta sama formuła w psalmach nabiera znaczenia bezwzględnego. Psalmiści wyciągają z niej wniosek, że „wszyscy

bogowie pogan są nicością" (96, 5), że „mają usta, ale nie mówią, mają oczy, ale nie widzą" (115, 4).

Do sprawowania władzy królewskiej konieczne jest posiadanie pałacu (*hekal*). Mit ugarycki o Baalu ukazuje kłopoty bóstwa wegetacji z budową pałacu na swej świętej górze. Dopiero gdy najwyższy El wyda to pozwolenie, może Baal rozciągnąć swe władanie nad powierzona sobie ziemią. Otóż pałac i zarazem świątynia Jahwe znajduje się w niebie, ziemski przybytek wzniesiony w Jeruzalem jest tylko wierną kopia tamtego Niebieskiego. Podobną zależność pomiędzy obu świątyniami widać także w innych religiach. Tam jednak niebo oznacza sferę niedostępną dla człowieka i schronienie niedołącznych bóstw. W Piśmie św. natomiast jest to siedziba wszechmocnego Jahwe, który sponad niebiosów astronomicznych (Ps 8, 2) dostrzega cały świat i kieruje jego losami w sposób nie ograniczony zewnętrznymi wpływami: „Nasz Bóg jest w niebie, czyni wszystko co zechce" (Ps 115,3). Psalmista zaprasza nie tylko wspólnotę Izraela, ale także narody pogańskie do udziału w wyznawaniu chwały i potęgi Jahwe: „Przed świętym przybytkiem upadnę w bojaźni przed Tobą" (Ps 5, 8). Bojaźń Boża (*jir' at Jhwh*) jest z jednej strony wyrazem podporządkowania się pogan jedynej władzy Boga Izraela, z drugiej zaś strony stanowi w narodzie wybranym wyraz doskonałego, pełnego miłości przywiązania do Niego:

Wielu to ujrzało i zdjęła ich bojaźń
i złożyli nadzieję w Jahwe (Ps 40, 4).

Bojaźń Pańska nie jest więc uczuciem panicznego strachu, lecz religijnego kultu. Taka postawa wiernego Izraelity prowadzi do posłuszeństwa przykazaniom, do ufego oddania się w Opiekę potężnego Pana. Nie rodzi niewolniczego lęku, lecz z niego wyzwala:

Choćbym chodził ciemną doliną, zła się nie ulękę,
bo Ty jesteś ze mną (Ps 23, 4).

Królewska władza Jahwe budzi lęk tylko u Jego wrogów, którzy uciskają Izraela. Potężne „ramię Jahwe" może unicestwić tych wszystkich, którzy przeciwstawiają się Jego zbawczym planom. Oto jedna z prośb zawartych w lamentacji narodu: „Mocą Twego ramienia uwolnij skazanych na śmierć!" (Ps 79, 11).

ROZWAŻANIE

PSALM 47 [46]

Pan, Król Wszechświata

Wszystkie narody, klaskajcie w dłonie, *
radosnym głosem wykrzykujcie Bogu!

Bo Pan najwyższy i straszliwy, *
jest wielkim Królem nad całą ziemią.

On nam poddaje narody *
i ludy rzuca pod nasze stopy.

Wybiera nam na dziedzictwo *
chlubę Jakuba, którego miłuje.

Bóg wstępuje wśród radosnych okrzyków, *
Pan wstępuje przy dźwięku trąby.

Śpiewajcie psalmy Bogu, śpiewajcie, *
śpiewajcie Królowi naszemu, śpiewajcie.

Gdyż Bóg jest Królem całej ziemi, *
hymn zaśpiewajcie.

Bóg króluje nad narodami, *
Bóg zasiada na swym świętym tronie.

Połączyli się władcy narodów *
z ludem Boga Abrahama,

Bo możni świata należą do Boga, *
On zaś jest najwyższy.

1. «Pan najwyższy i straszliwy jest wielkim Królem nad całą ziemią» (Ps 47 [46], 3). Różne wersje tej wstępnej aklamacji powtarzają się w Psalmie 47 [46], którego przed chwilą wysłuchaliśmy. Jest on hymnem na cześć Pana, władcy wszechświata i dziejów: «Bóg jest Królem całej ziemi (...). Bóg króluje nad narodami» (ww. 8-9). Ten hymn na cześć Pana, Króla świata i ludzkości, podobnie jak inne tego rodzaju teksty występujące w Psalterzu (por. Ps 93 [92], 96-99), przenika atmosfera celebracji liturgicznej. Autor wprowadza nas duchowo w środek pieśni uwielbienia Izraela, wznoszącej się do nieba ze świątyni, miejsca, w którym nieskończony i odwieczny Bóg objawia się i spotyka ze swoim ludem.

2. Przyjrzyjmy się zasadniczym częściom tej radosnej pieśni chwały, podobnym do dwóch fal zbliżających się do nadmorskich brzegów. Każda z nich inaczej ujmuje relację między Izraelem i narodami. W pierwszej części Psalmu jest to relacja dominacji: «On nam poddaje narody i ludy rzuca pod nasze stopy» (w. 4); w drugiej części natomiast powstają między nimi więzi: «Połączyli się władcy narodów z ludem Boga Abrahama» (w. 10). Widać więc znaczny postęp. W pierwszej części czytamy: «Wszystkie narody, klaskajcie w dłonie, radosnym głosem wykrzykujcie Bogu!» (w. 2). Te pełne wesela oklaski otrzymuje majestatyczna postać najwyższego Pana, któremu przypisuje się trzy wzniosłe tytuły: «najwyższy, straszliwy i wielki» (w. 3). Wysławiają one Boską transcendencję, absolutny prymat w istnieniu oraz wszechmoc. Również zmartwychwstały Chrystus będzie głosił: «Dana Mi jest wszelka władza w niebie i na ziemi» (Mt 28, 18).

3. W powszechnym panowaniu Boga nad wszystkimi narodami ziemi (por. w. 4) modlący się człowiek dostrzega Jego szczególną obecność w Izraelu, w narodzie Bożego wybrania, «który [On] miłuje», najcenniejszym i drogim Panu dziedzictwie. Izrael czuje zatem, że jest przedmiotem szczególnej miłości Bożej, która znalazła wyraz w jego zwycięstwie odniesionym nad wrogimi narodami. Gdy Arka Przymierza towarzyszyła wojskom Izraela, jej obecność zapewniała im pomoc Bożą podczas walki; po zwycięstwie Arka wracała na górę Syjon (por. Ps 47 [46], 19), a wszyscy powtarzali: «Bóg wstępuje wśród radosnych okrzyków, Pan wstępuje przy dźwięku trąby» (Ps 47 [46], 6).

4. Druga część Psalmu przynosi kolejną falę uwielbienia i pieśni radości: «Śpiewajcie psalmy Bogu, śpiewajcie; śpiewajcie Królowi naszemu, śpiewajcie! (...) hymn zaśpiewajcie» (ww. 7-8). Również i teraz wysławiany jest Pan zasiadający na tronie w pełni swej władzy królewskiej (por. w. 9). Ten królewski tron nazywany jest «świętym», ponieważ jest nieosiągalny dla ograniczonego i grzesznego człowieka. Jednakże tronem niebieskim jest również Arka Przymierza, znajdująca się w najbardziej świętym miejscu świątyni syjońskiej. W ten sposób daleki i transcendentny, święty i nieskończony Bóg staje się bliski swym stworzeniom, dostosowując się do przestrzeni i czasu (por. 1 Krl 8, 27. 30).

5. Psalm kończy stwierdzenie, które zaskakuje swym uniwersalnym otwarciem: «Połączyli się władcy narodów z ludem Boga Abrahama» (w. 10). Pada imię

Abrahama, patriarchy, od którego wywodzi się nie tylko Izrael, ale i inne narody. Narodowi wybranemu, który jest jego potomstwem, powierzona została misja doprowadzenia do Pana wszystkich narodów i kultur, ponieważ On jest Bogiem całej ludzkości. Zgromadzą się one ze wschodu i z zachodu na Syjonie, by spotkać Króla pokoju i miłości, jedności i braterstwa (por. Mt 8, 11). Jak oczekiwał prorok Izajasz, zwaśnione narody zostaną wezwane, by porzuciły broń i żyły razem pod jednym Bożym panowaniem, pod rządami opartymi na sprawiedliwości i pokoju (por. Iz 2,2-5). Oczy wszystkich zwrócą się ku nowemu Jeruzalem, gdzie Pan «wstępuje», by odsłonić się w chwale swego Bóstwa. Będzie tam «wielki tłum, którego nie mógł nikt policzyć, z każdego narodu i wszystkich pokoleń, ludów i języków (...) głosem donośnym tak wołają: „Zbawienie w Bogu naszym, Zasiadającym na tronie, i w Baranku”» (Ap 7, 9-10).

6. Autor Listu do Efezjan widzi urzeczywistnienie tego proroctwa w tajemnicy Chrystusa Odkupiciela. Zwracając się do chrześcijan nie wywodzących się z judaizmu, mówi bowiem: Dlatego pamiętajcie, że niegdyś wy - poganie co do ciała, (...) byliście poza Chrystusem, obcy względem społeczności Izraela i bez udziału w przymierzach obietnicy, nie mający nadziei ani Boga na tym świecie. Ale teraz w Chrystusie Jezusie wy, którzy niegdyś byliście daleko, staliście się bliscy przez krew Chrystusa. On bowiem jest naszym pokojem. On, który obie części ludzkości] uczynił jednością, bo zburzył rozdzielający je mur - wrogość» (Ef 2, 11-14).

W Chrystusie więc królewska władza Boga, którą opiewa omawiany przez nas Psalm, urzeczywistniła się na ziemi : obejmuje wszystkie narody. Anonimowa homilia z VIII w. komentuje tę tajemnicę w taki oto sposób: «Aż do przyjścia Mesjasza, nadziei narodów, ludy pogańskie nie oddawały czci Bogu i nie wiedziały, kim On jest. I dopóki Mesjasz ich nie odkupił, Bóg nie królował nad narodami. Teraz natomiast Bóg dzięki swemu Słowu i swemu Duchowi króluje nad nimi, ponieważ ocalił je od fałszu i uczynił swymi przyjaciółmi» (*Palestinese anonimo, Omelia arabo-cristiana dell' VIII secolo*, Roma 1994, s. 100).

(5.9.2001)

EGZEGEZA

PSALM 47

Ps 47. Jeden z psalmów królewskich (również Ps 93; 96-99). Według Mowinckela kultyczne powstanie tych psalmów odnosi się do obchodów Nowego Roku. Prawdopodobny czas powstania to okres Dawida - Salomona (X w.).

Struktura: ww. 2-5 (chwała Jahwe jako Eljon)

ww. 6-8 (wstąpienie Jahwe na tron w niebie)

ww. 9-10 (cześć dla Jahwe na ziemi).

2. Por 2 Krl 11,12. Porównaj „Pan króluje” w hymnach (Ps 93,1; 96,10; 97,1; 99,1).

3. „Pan najwyższy [Eljon]”: „Najwyższy” ('elyôn, epitet Jahwe zaczerpnięty z politeizmu kananejskiego) był panem świata boskiego i ludzkiego (Ps 97,9).

4-5. Wersety opisują wydarzenia z podboju i późniejszej ekspansji za czasów Dawida.

6-9. Wstąpienie Jahwe na tron dokonuje się wśród chwał dworu niebieskiego (Ps 22,4). Nie tylko „wszystkie narody” (w. 2), wasale imperium Dawida i Salomona, zostały wezwane, by wielbić Boga: Jahwe Eljon ma być także wielbiony przez bogów podbitych narodów (Ps 96,4-5; 97,9).

10. „Połączyli się władcy narodów z ludem Boga Abrahama”: Przypuszczalnie odniesienie do corocznych podróży wasali do stolicy imperium w celu złożenia daniny (2 Sm 8,2.6.10-12, Iz 2,2-3). Twierdzenie, że tarcze należą do Boga, może wiązać się ze zniszczeniem broni; motyw obecny w hymnach Syjonu (Ps 46,10)